

MONTAGE: JAN-ÅKE ERIKSSON

I Victoria Benedictssons roman *Pengar gifter sig* en kvinna rikt med en man hon inte vill ha för att få ta del av samhällets friheter. Nina Björk gör en kritisk granskning av individualismen i sin nya bok *Fria själar*.

av sig. Men det var varken förhållandet eller könsmaktordningen som tog livet av henne, menar Björk, utan i stället idealet om den fria människan som ett resultat av individens egna prestationer och ansträngningar: tron att det går att ensam frigöra sig från strukturellt förtryck.

Att sätta sig till doms över enskilda människors självmord känns lite förmätet men tanken är intressant och kan kopplas till moderna företeelser som när hårdare tider på arbetsmarknaden leder till individuell desperation snarare än kollektiv kamp.

Mot idealet om oberoende ställer Björk genomgående människors biologiska behov, kroppen, relationerna och det gemensamma:

Människor påverkar och skapar varandra innan de är individer och samtidigt som de blir individer och det är därför inte lätt att dra en gräns mellan olika individer, eller mellan värld och människa, samhälle och enskild.

Detta är ju lätt att instämma i, något av en självklarhet. Vidare reflektioner kring de ideal hon ställer upp som motsatta hade varit intressant: måste det råda en motsättning mellan att erkänna vårt kollektiva beroende och individuell självständighet? Dessutom: Kroppen är ju också vår hjärna, våra känslor och våra tankar: ja vår möjlighet till distans och självständighet helt enkelt.

Några feministiska problem med Björks fokus på kroppen är svåra att se. Jag tillhör dem som tycker att Björk slirar lite väl mycket på den särartsfeministiska isen i synen på förskola och arbetande mödrar men i *Fria själar* återfinns inte detta. Här är kroppen som sig bör mänsklig och inte kvinnlig. Att som exempelvis Karolina Ramqvist (i bloggen *Newsmill* 14 oktober 2008) se Björks fokus på omsorg, kropp och familj som något i sig konservativt blir historielöst och visar på ett ointresse för kvinnors faktiska liv. Om detta svarar både Petra Ulmanen och Katrine

Kielos i ganska välformulerade mothugg (också *Newsmill*). Vad alla i debatten fortsätter att göra är dock att läsa Nina Björk med feministiska glasögon när hon hellre, nu för tiden, borde läsas med socialistiska.

Det Björk beskriver i *Fria själar* är till stora delar egentligen alienation, i klassiskt marxistisk men idealistisk tappning: människan alieneras från sin kropp, från naturen, från sitt mänskliga väsen och därmed från sina medmänniskor. Men i stället för det alienerande arbetet använder Björk den liberala ideologin om den oberoende människan som grund. Om alienation och reifikation bortom vulgärmaterialismen finns mycket intressant skrivet av senare marxister och det hade täppt igen somliga teoretiska hål om Björk reflekterat kring det.

I stället lutar sig Björk mot den unge Marx och tar avstamp i Sebastiano Timpanaro och Terry Eagletons kritiska materialism som sätter människans biologi bredvid de ekonomiska strukturerna och skapar politik utifrån essentialistiska uppfattningar om mänsklighetens ursprungliga behov.

Eagleton står för en kritik mot det postmoderna projektet som på intet sätt är ny men som idéströmning fått förnyad kraft genom inslag av moral och tron på universiella sanningar. Förvånande är det egentligen inte: I en värld omskakad av starka motsättningar höjs, liksom i liknande historiska ögonblick, röster för mänsklighet, etik, ansvar, rätt och fel.

Fria själar är en intressant och många gånger tankeväckande kritik av en liberal samhällskultur men avsaknaden av fullständiga teoretiska sammanhang gör den både mindre tydlig och mindre politisk än den skulle kunna vara. Kanske är detta avsiktligt, kanske känner Björk liksom Eagleton att det krävs moraliska argument för att tränga igenom den liberala ideologins totala dominans.

Kanske är jag också för lite metafysiker för att till fullo uppskatta detta.

LINA HJORTH
radar@arbetaren.se

Lina Hjorth är jurist

Fria själar

Nina Björk

WAHLSTRÖM & WIDSTRAND, 2008